

Summary

The research of the topic was dictated by reestablishing the literary hierarchy of after-war literature from Basarabia. This way, the research tries a multi-aspectual analysis of Bessarabian poetry from diachronic view as well as from a synchronic one. In the present research the competitor attempts, for the first time in Moldova, a monographic approach of a very important writer who was somehow shaded. After a presentation of literary context the research is centered upon emphasizing the evolution of Liviu Damian poetry – from the traditionalist lyric of the ballad, characteristic for afterwar poetry from Basarabia, to an explicit modernist orientation and therefore illustrates great success in creative use of poetry modern formulas.

Ключевые слова : диохронность, синхронность, контекст, модернистское, модель, лирика.

Keywords : dyohronocity, synchronicity, context, modernist, model, lyrics.

Oare ce interes ar mai putea provoca, la atâtea decenii de la publicarea lor, pentru cititorul contemporan, dezvoltat în orizonturi culturale diferite și trăind într-o lume nu mai puțin agitată – literatura postbelică?

În mileniul trei, cu totul altă imagine ni se dezvăluie când este studiată, analizată și apreciată bogata moștenire cărturărească din perioada postbelică?

Ar trebui să înțelegem că trăim un moment în care reabilitarea literaturilor regionale nu ține de capriciul unor savanți și de buna devenire a postmodernismului.

Revenirea celor îterziși, ostracizați, întemnițați se face pas cu pas, recuperându-se operele îterzise, acelor „uitați”, pentru a fi reintroduse în circuitul literar contemporan.

În ultimele decenii cercetările au adus o importanță de accent a acestui fenomen cultural-literar, favorizând studiul analitic și sintetic al culturii literare românești basarabene din postbelic (M. Cimpoi, A. Ciocanu, M. Dolgan, A. Burlacu, A. Țurcanu).

Au apărut și atitudini cât se poate de diverse, în funcție de punctul de vedere abordat de fiecare cercetător în parte.

Fiecare dintre versiunile concurente atrage atenția cercetătorului asupra unor coexistențe între vechi și nou, între constantele comportamentale și de gândire ale personalităților (scriitorilor), pe de o parte și „straiile” mereu noi pe care le îmbracă aceștea, inovând creativ, de la o epocă la alta.

Din acest unghi de înțelegere, nu putem fi decât de partea opiniei celor critici care susțin că o istorie literară reprezintă o riguroasă sistematizare de autori și texte care împreună configurează „o tradiție, un suflet, un specific, un canon, o conștiință, un destin” [1].

„Nu poți avea o corectă percepție a spațiului literaturii, fără a înțelege bine conceptul de literatură... Tot așa o descriere a conceptului e imposibilă fără cunoașterea complexității spațiului format de textele literare concrete” [2, p.7].

Să reținem deocamdată, ca argument pentru demonstrațiile ulterioare că spațiul basarabean a fost marcat de indeterminări, confuzii. Dincolo de potențialul și nucleul identitar, asigurat de tradiție, basarabeanul este expus la simbioze, adaptându-se prin conservarea constantelor identitare, adică este un „construct fictiv” care variază în funcție de context.

Sub acest aspect, literatura funcționează ca interfață a imaginilor și autoreprezentărilor identitare, astfel încât, pentru literatura din Basarabia, „interpretările trebuie să asigure relaționările cu contextul” [3].

Pe de altă parte, în viziunea criticului român, Eugen Simion, „literatura basarabeană este oglinda unei drame a conștiinței naționale. Dar este și o dramă a neputinței estetice, a caranței de expresivitate și de universalitate. Din nefericire, literatura basarabeană nu e mai mult decât o

literatură regională,cantonată într-un orizont tematic,problematic și stilistic foarte limitat,fără nici o șansă de a intra într-un dialog european peste capul literaturii din România” [4].

Într-adevăr,nu există și nu poate exista o literatură basarabească sau aberație curat-moldovenească - independentă de cea română. Literatura basarabească e un segment al celei românești în genere,asemeni celei produse de diaspora noastră de pretutindeni.Deci,fenomenul literar basarabean n-ar trebui să existe ca entitate separată de literatura română.

Dealtfel, „[...] procesul revenirii la matcă pune problema firească-a raportării valorilor literare la marele context literar românesc” [5,p.25].

Dincolo de obsesiile identitare transformate în miză a literaturii specifice spațiului cultural din Basarabia, „discursurile literare formulate în acest spațiu,a cărui marcă inconfundabilă este multipla marginalizare,reflectă contextele de inferioritate datorate acestei marginalizări. Respectiv frecvența discursului în peisajul literaturii basarabene, redefinirile și reargumentările legăturilor cu Centrul Identitar,pot fi interpretate ca tentative de reteritorializare” [6]. De aceea,în liniile ei mari,literatura basarabească postbelică a fost o literatură a rezistenței și o literatură de rezistență,iar scriitorul basarabean a avut mereu conștiința că trebuie să fie un martor activ al marilor frământări,angajat permanent în raport cu vremea și cu marile ei probleme,în acest context,creația lui Liviu Damian ocupă un loc de cinste care a dat poeziei postbelice autoritate,civism,spirit ludic,precum și noi formule artistice.

Trecutul este o planetă din galaxia existenței noastre la care niciodată nu ne vom întoarce,dar care mereu ne trimite niște semnale,provocându-ne astfel nostalgia după valorile ei.

Păstrînd atributele ipoteticului,afirmăm că intrarea în literatură basarabească a lui L.Damian ilustrează un program complex al lirismului modern.Prin intermediul creației lui Liviu Damian,precum și ai altor scriitori ai perioadei Șaizeciște,realismul socialist este părăsit,poezia se liricizează,se dezvoltă organic,capătă noi conotații subversive.

Pentru artist trăirea durută în poezie întotdeauna a fost și este starea cea mai firească și mai veritabilă a modului lui de existență.E starea optimă dintotdeauna a creatorului cu adevărat autentic.

Descendent dintr-un timp când în Occident se punea problema limbajului, a cuvântului, Liviu Damian (1935-1986) a fost tentat să reconstituie un model cosmogonic pornind de la mitul verbului. E important să ținem cont că, în cazul unui autor din extremitatea estică a latinității cum este Republica Moldova, identificarea personajului liric cu verbul are conotații aparte și că „există o legătură ontologică între realitatea reprezentată, asemănătoare aceleia ce există, între ceea ce se spune sau s-a spus prin cuvânt și conținutul sau chiar persoana celui ce rostește sau a rostit cuvântul, ba mai mult, între acela ce rostește și cel ce aude sau a auzit cuvântul” [262, p. 62]. Să nu trecem cu vederea nici faptul că verbul-logos, asociat chipului lui Hristos, este punctul în care substanța divină devine perceptibilă spiritului uman, acel principiu mediator, „ivit între cer și pământ”, care este deopotrivă oglinda ființei pure și lumina lumii finite” [278, p. 185-186]. Ceea ce pentru Grigore Vieru în poezie înseamnă *mama*, pentru Liviu Damian înseamnă *verbul*. Importanța regeneratoare a *cuvântului* pentru Damian a fost surprinsă chiar de către Vieru care i-a consacrat poezia „Abecedarul,, .

Din versurile concepute într-o formulă simplă, desprindem tentația depășirii „cercului”, sau a condițiilor vitrege impuse de regimul totalitar, a învăța din nou însemnând a avea curajul înfruntării limitelor. Din acest motiv la Liviu Damian ne întâmpină, în special după apariția volumului *Sunt verb* (1968), o viziune asupra sacrului supus acțiunii corozive a profanului, aceasta presupunând o atitudine reticentă față de anumite fenomene și stări ce trebuiau depășite. Registrul liric se schimbă brusc și deschiderea spre un context cultural amplu, pe măsură să satisfacă nevoia de depășire a limitelor, este evidentă.

Înainte de a pune „punct” lăsăm pentru reflecție replicile: „Literatura basarabească e condamnată la un regionalism din care,deocamdată,nu are cum să iasă,decît vărsându-se în marea literatură română-cea fără granițe ...” și „Spiritul fiecărei epoci nu constă nici în oameni,nici în operele lor,ci în ceva inpalpabil,care plutește în aer,pe care nimeni nu-l percepe,și care se așează,precum polenul invizibil al florilor-și deasemeni,ca virusul infecțiilor-în colțurile cele mai îndepărtate ale pământului”.

Bibliografie

1. C i m p o i , M i h a i , O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Galați, Ed. Porto-Franco, 1997, 464 p.;
2. Cernătescu, Radu, Literatura lucieferică. O istorie o cultă a literaturii române/Critică. istorie literară, Cartea românească, 2010, 349p.;
3. Ciocanu, Ion. Conotații contemporane ale regionalismului literar și cultural, în „Revista de lingvistică și știință literară”, 1999, nr. 4 – 6, 2000, nr. 1-6, 2001, nr. 1-6, p.213-217
4. Ungureanu, Cornel, Geografia literaturii române, azi, vol.3-Basarabia, Sinteze, Pitești: Paralele 45, 2003, 277p.;
5. Enciu, Nicolae, Un singur trup, tot acest neam. // Revista literară Semn, anul VIII, nr. 1-2, 2005;
6. Burlacu, Alexandru, Existențe. Scara lui Osiris. / Chișinău, 2008, 232 p.;